

Женщины не имели никакого отношения к слущкому поясу.

Ответ: нет. Учеными доказано, что женщины не могли участвовать в создании слущких поясов, они непосредственно могли создавать узорные композиции для данных изделий. Данные мотивы женщины использовали в ткачестве ручников, скатертей.

УДК 688.752:821.161.3

Студ. Асадчая К. В.

Навук. кір. дац. Федарцова Т. М.

(кафедра беларускай філалогіі, БДТУ)

КАСЦЮМ ЭПОХІ Ё ГІСТАРЫЧНЫМ РАМАНЕ Л. ДАЙНЕКІ «МЕЧ КНЯЗЯ ВЯЧКІ»

Спецыялісты сцвярджаюць, што ніводны прадмет, нікая галіна навукі ці кніга не могуць даць тых сведчанняў пра чалавека, эпоху, якія дае касцюм. Калі б раптам знікла гістарычная памяць, то ўзнавіць ход развіцця дапамог бы менавіта касцюм. Звесткі пра яго можна знайсці ў летапісах і мемуарах. Слова «касцюм» атрымала распаўсюджанне сярод славян даволі позна. У старажытнаруускай мове для абазначэння прадметаў, якімі пакрывалі цела, існавалі тэрміны «одеяние», «покров». У слоўніку У. Даля – гэта «одежда», «платье». Французскае слова «costume» вызначае сацыяльную розніцу ў адзенні, бо касцюм падкрэсліваў выключнасць, адметнасць, індывідуальнасць, адрозненне паміж групамі людзей, якія складваліся ў грамадстве.

Пачатак даследавання беларускага касцюма заклалі гісторыкі і этнографы. У іх працах адзенне разглядалася як частка матэрыяльнай культуры беларусаў. Інфармацыю пра адзенне розных саслоўяў насельніцтва змяшчаюць зборнікі дакументы даўніх часоў. Гэта «Статут ВКЛ» (1588), дакументы і матэрыялы Віленскай археалагічнай камісіі, мытныя кнігі беларускіх гарадоў. Дадаткам да архіўных матэрыялаў з'яўляюцца помнікі пісьменнасці XVI – XVI стст. і летапісы папярэдніх часоў (найбольш цікавы ў гэтым плане Радзівілаўскі летапіс). Звесткі аб адзенні беларусаў можна знайсці і ў мемуарнай літаратуры розных краін.

Усе гэтыя звесткі актыўна выкарыстоўваюць пісьменнікі, якія пішуць творы на гістарычныя тэмы. Таму аб'ектам нашага даследавання з'яўляецца гістарычны раман Л. Дайнекі «Меч князя Вячкі», а прадметам – касцюм эпохі, адлюстраванай у творы. Галоўным аб'ектам паказу ў рамане з'яўляецца вядучы палітычны канфлікт эпохі. Каб адлюстраваць каларыт часу, неабходна

падрабязна выпісаць дэталі побыту, прылад працы, адметнасць адзення, зброю і г. д. – усіх магчымых элементаў матэрыяльнай культуры. Яны ўсе разам і паасобку ўплываюць на раскрыццё ідэі твора – галоўнага канфлікту эпохі.

У рамане Л. Дайнекі «Меч князя Вячкі» адлюстраваны касцюм прадстаўнікоў розных саслоўяў: прывілеяванага і гараджан, сялян і чалавечага; асоб любой полаўзроставай прыналежнасці: мужчын, жанчын і дзяцей.

Касцюм князёў і знаці на беларускіх землях з ранняга сярэднявечча, дзякуючы знешнегандлёвым, культурным сувязям, спалучае ў сабе рысы касцюма ўладарнай эліты Візантыі і краін Заходняй Еўропы. Сінтэз хрысціянскага аскетызму і эліністычнай культуры сфарміравалі ў Візантыі своеасаблівы касцюм. Ніжнім адзеннем служыла бескаўняровая, без складак туніка, даўжынёй да ступняў ног, з вузкімі да запясця рукавамі, выраз якой шчыльна прылягаў да шыі. Верхнюю, больш кароткую туніку (столу) шылі з кароткімі адкрытымі рукавамі. Гэтыя антычныя формы адзення набылі ў Візантыі пышны ўсходні характар, бо дапаўняліся багатай вышыўкай і аздабляліся багатымі камянямі. Паверх тунікі і столы на плечы накідваўся плашч-мантыя, які сашчэпліваўся фібулай на правым плячы. Спалучэнне доўгіх форм адзення з раскошай усходніх тканін надавалі жаночай постаці велічнасць, дэманстравала прыналежнасць да эліты грамадства.

Да прадстаўніц прывілеяванага саслоўя ў рамане адносяцца жонкі палацкіх князёў і любіміца князя Вячкі – пяцігадовая дачка Соф'я. Упершыню дзяўчынка паказана ў паўсядзённым адзенні – жоўтай ядвабнай (шаўковай) кашульцы. Калі ж дзіця выкралі мечаносцы, то пачалі нязменна апранаць дзяўчо ў «чорны, грубы, з адкінутым капюшонам плашч», ці то як манашку, ці то паланянку. Княгінь мы бачым у святочным адзенні. Маці Дабранегі, другой жонкі князя Вячкі, сустракала сватоў у аксамітным ўбранні. Невеста ж была апранута ў сукенку з празрыстай светлай кімкі (візантыйскай тканіны). Калі Дабранега стала княгіняй, часта насіла нябесна-блакітнае карзно – уласна княжае адзенне. І толькі ў гадзіну смутку і жалобы завязвала на шыю чорную з залатой ніткай хусцінку.

Адзенне багатых гараджанак X – XIII стст. паводле канструкцыі і матэрыялу ўжо пачало быць адметным. Яно складалася з доўгай ніжняй кашулі, часам упрыгожанай па падоле вышыўкай. Зверху апраналі сукенку з рукавамі да запясця, якую звычайна падпяразвалі поясам з падковападобнай спражкай са спіралепадобнымі канцамі. Да

пояса на шнурку ці ланцужку прывешвалі амулеты – бразготкі, падвескі-конікі, ключыкі і інш. з мэтай абярэгу.

Зварот да элементаў касцюма дапамагае падкрэсліць псіхалагічную абмалёўку вобраза. На полацкім вечы князь то расшпільваў, то зашпільваў чырвонае карзно. Заклікаючы да ўвагі, узняў угару дзясніцу (правую руку) у баявой пальчатцы. Аўтар паказвае толькі дэталі свецкага і баявога касцюма, але і гэта спалучэнне падкрэслівае пастаяннае ваенна-палітычнае супрацьстаянне. Яшчэ прыклад: як раненая птушка, прыляцеў князь Вячка ў Рыгу да дачкі, з непакрытай галавой, у чорным дарожным плашчы, пад якім зіхацела кальчуга.

У рамане паказаны не толькі прадстаўнікі мясцовага прывілеяванага саслоўя і гараджане, але і прыезджыя людзі. Саксонец Фердынанд (майстра спраў жалезных, які выканаў меч князя Вячкі) заўжды насіў цесную кальчугу, сплеченую са сталёнага дроту, у звычайнай абстаноўцы быў заўважаны ў мяккай атласнай кашулі.

Вядома, у творы пераважае паказ мужчынскага касцюма, яго састаўной часткі – баявога адзення. Гэтаму ёсць тлумачэнне: вырашэнне галоўнага канфлікту эпохі – супрацьстаянне крыжакам – ляжала на плячах мужчын. Не дзіва, чаму кальчуга стала абавязковым элементам мужчынскага касцюма таго часу. Яе насілі не толькі князі, дружыннікі і рыцары, але апрашалі пад адзенне гараджане і нават прадстаўнікі духоўнага стану. Падрабязна апісана ваеннае ўбранне князя Вячкі падчас двубою з тэўтонам. На князю ззяла кальчуга, сплеченая з тоўстых кляпаных колцаў. На галаве – жалезны шалом з наноснікам, з кальчужнай сеткай-барміцай. У левай руцэ трымаў ярка-чырвоны шчыт з выявай святога Георгія

Вывучаны і прааналізаваны на аснове супастаўлення з навуковымі дадзенымі тэматычны матэрыял твора сведчыць, што аўтар рамана скрупулёзна даследаваў гісторыю касцюма Беларусі, Візантыі, краін Балтыі. Таму ўзоры адзення, выпісаныя Л. Дайнекам, адпавядаюць дадзеным вучоных-этнографіаў, гісторыкаў, мастацтвазнаўцаў і з'яўляюцца цікавай этнаграфічнай энцыклапедыяй у мастацкім слове.

Паказаныя адметнасці касцюма не толькі спрыялі набліжэнню да нас эпохі, стваралі яе каларыт, але :

- працавалі на псіхалагічную абмалёўку вобразаў (напрыклад, падкрэсленае багацце ўбораў крыжакоў);

- вызначалі сацыяльную розніцу (карзно маглі насіць толькі прадстаўнікі княжага роду);

- падкрэслівалі нацыянальную, этнаграфічную і рэгіянальную асаблівасць (брошкі-сакты, павязка-нуаметас у княгіні-літоўкі Юргі, сандалі ў рамейскага купца, падвескі-колты ў гараджанак);
- выяўлялі выхаваўчую, дысцыплінарную ролю касцюма (замена рыцарамі беллага плашча на чорны);
- адлюстроўвалі даўні сімвалізм дэталей адзення (абавязковыя галаўныя ўборы для жанчын, дзявочыя вяночкі, нашэнне амулетаў);
- указвалі на практычную ролю ўбрання (даспехі полацкіх воінаў, зручныя для маневраў).

УДК 81'373.6:159.964

Студ. Драгун А. М.
Навук. кір. дац. Федарцова Т. М.
(кафедра беларускай філалогіі, БДТУ)

АСАБЛІВАСЦІ ФРАЗЕАЛАГІЗМАЎ З КАМΠΑНЕНТАМ «ДУША»

Фразеалагізмы надаюць мове вобразнасць і эмацыянальнасць. Існаванне трапных выразаў сведчыць пра шматвяковую творчасць народа, яго светапогляд, культуру. У іх адлюстравана фізічная карціна навакольнага свету, сацыяльнае і побытавае жыццё чалавека, сам чалавек з яго эмоцыямі, унутраным светам. Фразеалагізмы шырока выкарыстоўваюцца пісьменнікамі як сродак дасягнення выразнасці мастацкага тэксту для больш дакладанага адлюстравання пэўнай з'явы, прадмета, персанажа.

Мы разгледзелі варыянтнасць фразеалагізмаў з кампанентам «душа», якія адрозніваюцца пэўнай структурнай зменнасцю плана выражэння пры нязменнасці плана зместу. Сярод вывучаемых фразем варыянты маюць наступныя: душа (дух) вон і кішкі (жылы) на тэлефон, душа жадае (пажадае), душа наросхрыст (нараспашку), душа прымае (прымала), душа (сэрца) баліць, душа (сэрца) гарыць, душа (сэрца) заныла, душа (сэрца) крывёй абліваецца (аблілася), душа (сэрца) не ляжыць, душа (сэрца) ляжыць, душа (сэрца) не на месцы, душа (сэрца) на месцы, душа (сэрца) ные (ныла), душа (сэрца) разрываецца (рвецца), душа (сэрца) спявае (радуецца), заячая (заечая) душа, колькі душа жадае (пажадае, прымае, прыме), ледзь (ледзьве) душа ў целе, у чым толькі душа (дух) трымаецца (трымалася), з адкрытай душой (сэрцам), з дарагой (мілай) душой, з лёгкай душой, з цяжкай душой, крывіць (пакрывіць, скрывіць) душой, са спакойнай душой, са спакойным сэрцам, адводзіць (адвесці) душу, аддаваць